

CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVIND MOTIVAȚIA LINGVISTICĂ

Doctor habilitat în filologie, profesor cercetător **Anatol EREMIA**
Institutul de Filologie al AȘM

THEORETICAL CONSIDERATIONS CONCERNING LINGUISTIC MOTIVATION

Summary. Current languages permanently enrich their vocabulary with new lexical means. The creation of new words and terms is motivated by linguistic and extralinguistic factors. The research on motivating factors emphasizes processes and phenomena pertaining to the creation and regulation of new lexical formations. The article deals with issues relating to the types of linguistic motivation and criteria of lexical denomination in the Romanian language. There are examined the cases of absolute, relative and partial motivation. The creation of new lexical units is studied in synchronic and diachronic aspects.

Keywords: linguistic motivation, synchronic motivation, diachronic motivation, principles of denomination, types of motivation, values of motivated words.

Rezumat: Limbile actuale își îmbogățesc permanent vocabularul cu noi mijloace lexicale. Crearea de cuvinte și termeni noi este motivată de factori lingvistici și extralingvistici. Cercetarea factorilor motivaționali pun în evidență procese și fenomene ce țin de perfectarea și reglementarea creării formațiilor lexicale noi. Articolul tratează probleme referitoare la tipurile de motivație lingvistică și criteriile de denominație lexicală în limba română. Sunt examinate cazurile de motivație absolută, relativă și parțială. Crearea noilor unități lexicale este cercetată în plan sincron și diacronic.

Cuvinte-cheie: motivația lingvistică, motivația sincronă, motivația diacronică, principii de denominație, tipuri de motivație, valorile cuvintelor motivate.

Motivația în lingvistică are la bază conceptul universal conform căruia varietățile materiei, stările și schimbările în natură și societate sunt efecte ale unor anumite cauze precedente. Cauzalitatea reprezintă unul dintre principiile fundamentale ale gândirii și logicii. Între cauză și efect există un raport obiectiv și necesar, în sensul că fiecărui efect îi corespunde o cauză sau mai multe cauze și că fiecare cauză poate fi efectul unei cauze anterioare, procesul ca atare fiind un lanț nesfârșit de cauze și efecte.

Limba ca produs social și entitate naturală se caracterizează prin aceleași trăsături cauzal-motivaționale. Unitățile sale semnificative au apărut și au evoluat pe baza altora preexistente, fie că astăzi legătura dintre unele și altele este sau nu este sesizabilă, percepută. Studiul etimologic și derivațional poate pune în evidență proveniența și forma internă a multor cuvinte utilizate astăzi în limbă. În acest mod își găsesc explicații atât unitățile lexicale actualmente neanalizabile, cât și cele create pe teren propriu sau preluate din alte limbi.

Fenomenul motivației este indisolubil legat de procedeele de denominație în limbă, acestea având tangențe comune cu o serie de alte fenomene, procedee și aspecte lexical-semantice și general lingvistice, precum onomasiologia și semasiologia, etimologia și derivatologia, sincronia și diacronia etc. Problemele motivației și denominației în limbă au devenit în ultimul timp obiect de cercetare în diferite domenii lingvistice.

Universul, în concepția filozofiei moderne, este lumea întreagă, materială și ideală, ansamblul a tot ce există, a tot ce ne înconjoară, văzute și nevăzute, cunoscute și necunoscute. Reprezentări ale Universului sunt lucrurile și ființele, fenomenele și însușirile, energiile sub toate formele lor de manifestare. Componentele universului se află în continuă mișcare, fiind dirijate de anumite reguli și legități. Generalizând observațiile asupra realităților din natură și societate, s-a ajuns la convingerea că toate în lume sunt inevitabil legate între ele. Nimic nu este static, izolat, accidental. Totul se schimbă, se transformă, procesul de evoluție fiind generat de anumite cauze [1, p. 48-50].

Se susține că orice eveniment, orice acțiune sau stare de lucruri au numai în aparență un început și un sfârșit. Astfel că începutul nu e decât sfârșitul unei cauze anterioare, în procesul evolutiv de mai departe el însuși servind drept cauză pentru un alt efect. Fiecare efect presupune o cauză, iar cauza considerată devenită efect presupune și ea altă cauză, mișcarea în general, după cum s-a menționat deja, constituind un șir infinit de cauze și efecte. În știința contemporană corelația cauză-efect a devenit un principiu și un instrument de cercetare și cunoaștere a tot ce există în societate și natură.

Gânditorii antici concepeau cauza drept începutul unei creații divine. Filozoful grec Platon (427 – 347 î. Hr.) a sugerat ideea existenței unui creator al Universului,

care a făurit lumea și care a dat nume tuturor lucrurilor și ființelor. El afirma că, de fapt, „cuvintele redau prin sunetele lor însușiri ale obiectului pe care-l denumesc, că există, prin urmare, o legătură naturală între cuvintele și obiectele desemnate de ele” [2, p. 31]. Aristotel (384 – 322 î.Hr.), discipolul lui Platon, justifică ideea unei cauze-prime creatoare a tot ce există în lume, susținând și el că, în general, cuvintele sunt echivalentele lucrurilor, imaginile lor sunt evocatoare, aceasta datorându-se convenției dintre oameni [2, p. 31].

Ulterior, s-a ajuns treptat la o înțelegere rațională a fenomenelor și faptelor. Și-au adus contribuția în acest plan lingviștii W. Von Humboldt, A. Potebnea, L. Hjelmslev, F. de Saussure, Ch. Bally, E. Benveniste, A. Martinet ș. a.

Principiul cauzalității și al raportului cauză-efect este aplicat astăzi în cele mai diferite domenii de cercetare științifică. Atât în natură, cât și în societatea umană fiecă realitate reprezintă o verigă dintr-un lanț nesfârșit de cauze și efecte, fiecare efect devenind la rândul său o cauză și fiecare cauză fiind efectul unei cauze anterioare [3]. În toate există o ordine universală (Confucius). Început nu există, nici sfârșit nu există (Jean-Paul Sartre). Fenomenele, evenimentele, faptele, acțiunile sunt motivate sub aspectul apariției și evoluției lor în natură și societate (Emil Cioran). Limbajul uman ca produs al societății este structurat, rânduit și dirijat de legități universale (A. Reformatski). Însăși motivația cuvintelor și procesul denominației reprezintă o universalie de ordin logico-psihologic, în plan general, și structural-semantic, în plan concret.

Pentru a explica natura motivației în limbă, mai târziu s-a revenit la teza privind înțelesul cuvintelor și legătura lor cu realitățile lumii ambiante, cuvintele fiind considerate de acum semne ale înțelesurilor pe care le exprimă. Cercetările în acest plan s-au consolidat mai cu seamă în baza cursului general al savantului elvețian F. de Saussure [4]. În concepția acestui lingvist, cuvântul ca semn al limbii (lingval, glotic, verbal) dispune de două laturi inerente, cea acustică (sonoră), denumită *semnificant*, și cea de conținut (ideală), denumită *semnificat*. Cuvântul *sat* e alcătuit din complexul sonor *sat*, care este semnificantul, și din înțelesul „sat”, care este semnificatul. Între cele două laturi ale cuvântului există o relație stabilă, bine determinată, denumită *relație semiotică*.

În lingvistica contemporană *semiotica* este considerată știința care se ocupă cu studiul general al semnelor și al sistemelor de semne. Limba este definită ca sistem de semne și, în același timp, un sistem de micro-sisteme de semne. Noțiunea de sistem presupune o legătură strânsă între elementele componente și un complex de relații care le reunesc într-o unitate integră.

Cuvântul este unitatea de bază a limbii prin care se realizează o anumită funcție în procesul comunicării. Principalele funcții ale cuvântului în limbă sunt: *comunicativă, denominativă, distinctivă, cognitivă, informativă*. Cuvântul reprezintă unul dintre unitățile lingviale fundamentale care, de unul singur sau în îmbinare cu alte cuvinte, în structura sintagmelor, enunțurilor, realizează procesul comunicării prin limbă. Funcția *denominativă* a cuvântului constă în proprietatea de a denumi diversele entități ale lumii obiective (lucruri, ființe, fenomene, însușiri, calități etc.). Denominația este efectuată în baza a trei categorii de lexeme: moștenite, create pe teren propriu și împrumutate din alte limbi. Pentru cuvintele moștenite factorii care au determinat denominația nu totdeauna sunt cunoscute, însă ei pot fi stabiliți pe bază de cercetări etimologice.

În limba română multe cuvinte sunt neanalizabile din punct de vedere structural. Studiul etimologic însă le stabilește proveniența, componența lor lexical-derivațională de origine. De motivație etimologică vorbim, de exemplu, în cazul cuvintelor: *brâu* „cingătoare” < daco-mez. (comp. alb. *bren* „legătoare”); *ceafă* < daco-mez. (comp. alb. *quafë* „gât”); *nimic* „fără de valoare”, „de mică importanță” < lat. *nec mica* „nici o fărămătură”; *pământ* „scoarța terestră”, „suprafață de teren” < lat. *pavimentum* „podea”, „loc neted”, „bătătură”; *sprânceană* „partea feții cu fire de păr scurte deasupra orbitei ochiului” < lat. **supercina* < *superci(lia)* + (*ge*) *na* „ceea ce se află deasupra genei” [Pentru etimologia cuvintelor a se vedea sursele lexicografice 5-8].

Motivate derivațional pe teren propriu sunt apelativele sufixate, prefixate și compuse: *bătrânel, copilaș, drumeag, fierar, păcurar, repopula, strămoș, floarea-soarelui, rară-neagră*. Neanalizabile în limba română, dar cu bază de motivație derivațională în limbile de împrumut și din alte limbi sunt lexemele: *abecedar* < fr. *abecedaire*, format de la denumirile primelor litere ale alfabetului latin *A, B, C, D* (pronunțate *a be ce de*) și sufixul *-aire*; *absurd* < lat. *ab* + *surdus*; *acces* „pătrundere”, „intrare” < fr. *acces* < lat. *accesus* < *accedere* „a sosi” (prin derivare regresivă); *aliment* „produs pentru hrană” < lat. *alimentum*, derivat al verbului *alere* „a hrăni”; *gradiște* „loc fortificat”, „castru” < v.sl. *zpaduuume* < *zpad* „fortificație” + suf. *-uuume*; *zăpadă* „omăt, nea” < sl. *zanadamu* < *za* + *namadamu* „a cădea (despre zăpadă)”; *sărnic* „chibrit” < ucr. *сірник* < *сіра* „sulf, pucioasă” + suf. *-ник*.

Pentru a exprima cu ușurință ideile și sentimentele și a realiza corect comunicarea este necesar ca semnele lingviale (cuvintele) să fie *distincte* sub aspectul formei și al conținutului. Diferența dintre cuvintele *sat, pat* și *lat*, de exemplu, este asigurată de su-

netele (grafemele) «s», «p» și «l». O cerință obligatorie în acest caz e rostirea / scrierea în plan liniar a componentelor sonore / grafice. Unitățile semnificative din structura cuvântului sau dintr-un enunț se manifestă în mod obișnuit succesiv, fapt ce atribuie semnelor lingviale un caracter liniar. Deosebirea dintre cuvântul *casă* și cuvintele *căsuță* și *căsoaie* este realizată respectiv de sufixele *-uță* și *-oaie*. Misiunea lor constă în faptul că ele servesc la realizarea unui mesaj, la redarea unui conținut. Sunetele distinctive «s», «p» și «l» din primul caz sunt numite *foneme*, iar componentele *-uță* și *-oaie*, care imprimă cuvintelor anumite nuanțe semantice, sunt denumite *morfeme*. În acest ultim caz vorbim de motivație *morfemică* (în special *derivativă*). Sunetele vorbirii ca atare nu sunt semne lingviale pentru că nu au un înțeles al lor propriu. Principala lor funcție este cea distinctivă. Doar în cazul pronumelor personale scurte (*i*, *l* etc.) putem vorbi de foneme semnificative: *i-am dat*, *l-am informat* etc.

Funcția *cognitivă* (de cunoaștere) se realizează pe baza legăturii dintre limbă și gândire și se referă la perceperea senzorială a realității și la cea rațională, cu trecerea de la primul sistem de semnalizare la cel de al doilea. Conform teoriei savantului rus I.P. Pavlov, la etapa primului sistem de semnalizare, prin evidențierea trăsăturilor esențiale, se ajunge la o formă de reflectare abstractă a realității, și anume, la noțiune [9]. La nivelul celui de al doilea sistem de semnalizare, un complex sonor se leagă de noțiune, dând naștere astfel unui semn lingval, alcătuit fiind, după cum s-a subliniat deja, din semnificant și semnificat, caracteristici esențiale ale cuvântului. Datorită procesului de abstractizare și generalizare, precum și criteriului practicii, s-a ajuns să se exprime trăsături esențiale specifice unui grup de obiecte și fenomene. De aici deosebirea dintre numele comune (apelative), care denumesc grupuri de mai multe obiecte de același fel, și numele proprii (toponime, antroponime etc.), care desemnează grupuri reprezentate de câte un singur obiect, acestea unice în felul lor.

Cuvintele sunt mijloace lingvistice purtătoare de *informații*. Prin cuvinte se transmit mesajele (ideile, sentimentele etc.) de la un individ la altul, de la o generație de oameni la alta. Inventarul de cuvinte dintr-o limbă există real, obiectiv, fiind folosit de vorbitori în conformitate cu principiile procesului de comunicare bine determinat în societate. Unitățile lexicului limbii sunt stabile și nu pot fi supuse imediat și direct schimbărilor din societate. Toate unitățile semnificative ale limbii sunt organizate sistemic, modificările lor de conținut fiind dirijate de anumite reguli și legități. Specificul și caracterul obiectiv al limbii nu se schimbă brusc de la o epocă la alta, din inițiativa sau voia membrilor societății.

Tipurile de motivație și principiile de denotație a realităților din natură și societate sunt probleme ale unei discipline lingvistice aparte – *onomasiologia*. Această disciplină are tangențe comune cu o altă disciplină a științei despre limbă – *semasiologia*, cu toate că între ele există și unele deosebiri. Onomasiologia presupune o cercetare în căutarea cuvintelor care pot să denumească obiectele și fenomenele din realitate, pe când semasiologia studiază semnificația cuvintelor devenite deja denumiri ale realităților respective. Direcția de cercetare a onomasiologiei este îndreptată de la obiect, fenomen etc. spre denumire, iar în cazul semasiologiei de la denumire spre obiect, fenomen etc. Onomasiologia și semasiologia însă au un subiect de cercetare comun – sensul cuvintelor. Tocmai aceasta le apropie ca discipline de cercetare în lingvistică.

Interesul față de onomasiologie a sporit mai cu seamă în legătură cu teoria saussuriană conform căreia asocierea dintre complexul sonor (semnificant) și un anumit înțeles (semnificat) este arbitrară, nemotivată, convențională. Într-adevăr, între cele două laturi (semnificant și semnificat) nu există o legătură directă și obligatorie, pentru că, în acest caz, în lume ar trebui să existe o singură limbă și, prin urmare, obiectele și calitățile lor să fie denumite la fel, prin aceleași cuvinte. Obiectele desemnate și denumirile lor sunt legate între ele convențional, arbitrar, fără nicio legătură naturală. Bineînțeles, în plan sincron, în cazul lexemelor *casă*, *masă*, *pat*, *scaun*, complexul lor material nu ne spune nimic despre obiectele denumite, despre particularitățile sau caracteristicile lor esențiale. Auzindu-l sau citindu-l pe *casă*, de exemplu, nu aflăm nimic din ceea ce este principal și caracteristic obiectului. Nu știm dacă clădirea respectivă este construită din piatră sau din lemn, dacă este acoperită cu tablă, țigle sau stuf, dacă are una sau mai multe intrări etc.

Cuvântul *casă* nu are nimic în comun cu natura obiectului *casă*. Forma sonoră a cuvântului nu reproduce caracterul și trăsăturile conținutului denumit. Obiectul și noțiunea *casă* s-au asociat la o anumită etapă de dezvoltare a limbii române, datorită unor împrejurări istorice și unor practici și conlucrări colective. Și totuși, la rostirea cuvântului *casă* de fiecare dată ne apare în memorie imaginea unei case. De aceea suntem tentați să credem că în cazul dat avem a face cu o motivație de ordin *logico-imaginar*. Prin aceasta nu respingem în fond caracterul arbitrar al semnului lingval, dar considerăm că fenomenul trebuie să fie raportat la o limbă dată și la o etapă anumită. Aceasta mai cu seamă pentru că în limbi diferite obiectul este denumit diferit (rom. *casă*, fr. *maison*, germ. *Haus*, engl. *house*, rus. *дом*, ucr. *xama*), iar în cadrul unei limbi anume același obiect poate fi denu-

mit de complexe sonore diferite, acestea având statut de sinonime (*balanță / cântar, cartuș / patron, pauză / repaus, secol / veac, veste / știre, voce / glas*).

Există însă și părerea că semnele limbii nu totdeauna sunt întâmplătoare, mai mult, că în momentul creării lor toate cuvintele au avut o explicație, erau deci motivate și că legătura dintre cuvintele motivate și cele de bază s-a pierdut în urma modificărilor fonetice și semantice pe care ultimele le-au suferit. Sunt multe, chiar foarte multe, cuvinte a căror proveniență poate fi explicată. În acest plan este de reținut afirmația lingvistului Adam Schaff: „Absolutizarea caracterului arbitrar al semnului limbii nu este posibilă, deoarece în limbă există și o tendință de motivare a cuvintelor, iar între concept și denotatum nu apare o legătură arbitrară” [10, p. 303]. Între semnificant și semnificat, remarcă E. Benveniste, legătura nu-i arbitrară, dimpotrivă, este necesară. Ceea ce este arbitrar e faptul că un anumit semn, și nu altul, e aplicat unui anumit element al realității, și nu altuia [11, p. 25-26].

Limba este produsul de secole și milenii al societății, ea fiind în dependență de o mulțime de fapte și fenomene din societate. Practic ea se realizează prin limbajul uman, prin vorbirea vie a subiecților vorbitoare. Limba nu este un corp amorf, izolat, static, din contra, ea este un organism viu, o entitate a realității în plină schimbare și continuă dezvoltare. Valoarea semantică a semnelor limbii se manifestă prin transpunerea în cuvinte a faptelor și fenomenelor din realitatea obiectivă. Legătura dintre concept (sens, idee, expresie) și denotatum (obiectul denumit) trebuie privit în raport cu complexul de relații din sistemul limbii, dar și cu faptele și fenomenele din realitate. Or, tocmai legătura cu realitatea este neglijată în „teoria arbitrară” saussuriană. R. Iakobson consideră că teoria despre caracterul arbitrar al semnului lingval este o dogmă saussuriană care nu poate fi acceptată în mod indiscutabil [12, p. 105].

În limbile naturale semnele lingvare redau o gamă largă de semnificații, de sensuri și nuanțe semantice, în timp ce în construcțiile artificiale (semne rutiere, simboluri grafice etc.) semnul este monovalent, monosemantic. În limbile naturale semnificatul tinde să aibă diferite mijloace de exprimare, având noi și noi nuanțe de sens. Dacă semnele lingvare ar avea o singură semnificație, remarcă S. J. Karcevski, atunci limba s-ar transforma într-o simplă adunătură de etichete [13, p. 88]. Sensul lexical de bază al cuvântului *carte* din limba română, de exemplu, este „scriere tipărită, legată sau broșată în volum”, pe când în anumite situații el poate avea și alte semnificații sau nuanțe de sens: „învățătură, știință”, „registru”, „scrisoare”, „document” etc. Apelativul *ochi* „organ al vederii” poate

însemna în unele contexte și „facultatea de a vedea”, „spațiul liber al unei ferestre, în care se fixează geamul”, „loc acoperit cu apă” „gaură făcută în gheața unui râu sau a unei bălți”, „ou prăjit”, „mugur” etc.

Categoriile de motivație a cuvintelor în limba română sunt diferite. Sub aspectul gradului de corespondență dintre complexul sonor și conținutul exprimat se disting trei categorii de motivație: *absolută, relativă, parțială* [14, p. 226-230; 15, p. 76-79]. Caracter absolut motivat au interjecțiile și onomatopeele, pentru că, într-un caz, exprimă, mai mult sau mai puțin exact, senzații sau stări psihice ale omului (*oho, of, vai*), iar, în alt caz, redau sunetele și zgomotele din natură sau semnalele emise de animale și păsări (*mu-u-u-u, cr-r-r-r*). Grad ridicat de motivare au și derivatele de la interjecții și onomatopeice (*a se ofta > oft; a mugii > muget*). Despre aceste cuvinte se poate spune că sunt motivate *fonematic*.

Relativ motivate sunt unitățile lexicale cu formă internă transparentă. Din categoria acestora fac parte cuvintele derivate (afixate) și cuvintele compuse al căror sens rezultă din sensul elementelor componente. Afixele (sufixe și prefixele) imprimă formațiilor noi diferite sensuri și nuanțe de sens. De sensuri modificatoare, de exemplu, dispun sufixele colective și colective-locale *-ărie/ -erie, -ime, -iște* (*pietrărie, tinerime, iniște*), sufixele originii sau apartenenței *-an/-ean, -esc* (*țăran, vrâncean, orășenesc*), sufixele diminutive *-aș, -el* (*fluturaș, băiețel*), prefixele privative *des-/ dez-* (*a despăduri, a deșrădăcina*), prefixele repetiției *re-, răs-* (*a reunifica, a revedea; a răsuci, a răsuna*) etc. Compuse sunt cuvintele formate din doi sau mai mulți termeni a căror semnificație diferă de suma elementelor componente, exprimând valori semantice noi (*argint-viu „mercur”, floarea-soarelui „(pop.) răsărită”, mamă-mare „bunică”). Tipul acesta de motivație mai este denumit intern, morfematic, morfo-lexical, derivativ [4, p. 142-143; 14, p. 234-236].*

Parțial motivate sunt cuvintele care conțin în structura lor elemente improprii limbii române: *-cicletă* din *mototricicletă*, *-giu* din *palavragiu*, *-lâc* din *savantlâc*, *-man* din *vitezoman*. Aceste elemente sunt detașabile formal, dar indescifrabile semantic. Cuvintele respective sunt create, de regulă, după tipul unor formații din alte limbi.

Cauzele apariției și evoluției formale și de conținut a unităților lexicale se stabilesc după cum s-a menționat deja, pe bază de analiză etimologică. Motivate etimologic sunt cuvintele moștenite din limbile-bază (latină și geto-dacă), precum și cele împrumutate din alte limbi (franceză, slave, turcice etc.). Unele cuvinte moștenite și-au modificat atât forma, cât și conținutul: *inimă* < lat. *anima* „suflet”, „viață”,

pasăre < lat. *passer* „vrabie”, *varză* < lat. *viridia* „plante verzi; verdeață”. Motivate etimologic sunt cuvintele de împrumut: *arsenal* < fr. *arsenal*, *culuar* < fr. *couloir*, *intermezzo* < it. *intermezzo*, *fotbal* < engl. *football*, *manager* < engl. *manager*, *bilanț* < germ. *Bilanz*, *omăt* < slav. *оуметъ*, *covrig* < bg. *ковриг* „pâine mică rotundă”, *tarniță* < ucr. *тарниця* „șea de lemn”, *cântar* < tc. *kantar*, *sălaș* < ung. *szállás* etc. Despre unitățile de vocabular menționate se mai poate spune că sunt motivate d i a c r o n i c.

Limba română însă dispune și de lexeme a căror apariție poate fi explicată în plan s i n c r o n i c. Este vorba de cuvintele preluate din alte limbi, acestea având uneori forme și sensuri necunoscute de vorbitori. Pentru a le utiliza totuși, s-a recurs la o reformulare și adesea la o desemantizare a împrumuturilor lexicale, atribuindu-le astfel etimologii inventate, acestea fiind denumite convențional e t i m o l o g i i p o p u l a r e.

Fenomenul etimologiei populare constă în substituirea unui cuvânt necunoscut prin alt cuvânt mai bine cunoscut, cu care aparent se aseamănă. Câteva exemple: *cumparativă* în loc de *cooperativă*, *șezlung* în loc de *șezlong* (< fr. *chaise-longue* „scaun lung”), *car funegru* în loc de *car funebru*, *nervoză* în loc de *nevroză*, *cal de fier* în loc de *calorifer*, *pufoaică* în loc de *fufaică* (< rus. *фуфайка* > rus. pop. *куфайка*), *pronume* în loc de *prenume* etc. Aceste formații au apărut respectiv prin asocierea cu verb. *a cumpăra*, adj. *lung*, adj. *negru*, sub. *nerv*, sub. *cal* și *fier*, sub. *puf*, termenul gramatical *pronume*. Unele creații de acest fel comportă conotații umoristice, ironice, satirice: *bestiar* în loc de *vestiar*, *derutați* în loc de *deputați*, *scârbiciu* în loc de *serviciu*, *stresiu* în loc de *sesiune*. Acestea, pe lângă faptul că reprezintă devieri de la normă, exprimă din partea „creatorilor” și anumite atitudini reprobabile, disprețuitoare. Și câteva exemple pentru limba rusă: *бульвар* > *гульвар*, *гувернантка* > *гувернянка*, *микроскоп* > *мелкоскоп*, *пиджак* > *спинжак*, formații apărute respectiv prin asemănarea formală, totală sau parțială, cu lexemele *гулять*, *нянька*, *мелкий*, *спина*.

În unele centre academice și universitare onomasiologia și principiile denominației, în complexul de probleme privind motivația lingvistică, au devenit direcții principale de cercetare. Sunt de menționat, în acest plan, lucrările colective *Языковая номинация. Общие вопросы* (1977) și *Языковая номинация. Вопросы наименований* (1977), ambele editate la Moscova sub redacția cunoscuților lingviști B. A. Se-rebrenikov și A. A. Ufimțeva [16, 17]. În aceste studii sunt tratate atât probleme de ordin general, cât și

chestiuni concrete de onomasiologie, precum tipurile de motivație lingvistică, factorii motivaționali și caracterul lor determinant în crearea unităților nominative, procedeele și mijloacele denominației lexicale etc. În centrele respective au fost susținute zeci de teze de doctorat și au fost publicate în acest domeniu numeroase studii științifice și instructiv-didactice (monografii, manuale, dicționare). În ultimul timp au devenit bine cunoscute studiile colectivului de profesori de la Universitatea din Tomsk (Federația Rusă). De remarcat sunt monografiile și serialul de articole semnate de O. I. Blinova, N. D. Golev, O. P. Sologub [18, 19, 20, 21, 22]. Diverse probleme ale teoriei denominației lexicale sunt abordate și în alte lucrări de referință [23, 24, 25].

S-au intensificat cercetările în acest domeniu și în lingvistica română și cea occidentală. Aspecte ale teoriei motivației lingvistice și ale denominației lexicale, cu aplicații în studiul interdisciplinar inerent onomasiologiei, sunt abordate de E. Coșeriu [26], P. Koch [27], I. Evseev [28], E. Comșulea [29]. Unii lingviști încearcă să fundamenteze teoretic apariția unei noi discipline lingvistice sau chiar a unei lingvistici aparte – *lingvistica motivațională*.

Investigații în domeniul onomasiologiei și, în special, în teoria și practica denominației lexicale s-au efectuat și în Republica Moldova. V. Pavel a realizat cercetări în sistemul denominațional al limbii române pe baza materialului lexical al graiurilor subdialectului moldovenesc din Basarabia. Cercetătorul abordează probleme privind raportul dintre motivant și motivat, tipurile motivației lexicale, principiile și mijloacele denominației, dinamica procesului denominativ și spațiul de răspândire a fenomenului [30, 31, 32, 33].

Unitățile frazeologice sub aspectul motivației au constituit obiectul de investigații ale cercetătorilor basarabeni Gh. Colțun [34], Gh. Popa [35], A. Savin [36, 37]. Unele aspecte și probleme privind procesul denominației în onomastică, în special în toponimia românească, modalitățile de analiză și descriere a structurii formațiilor onimice, a tipurilor de motivație (etimologică, lexical-semantică, derivatologică) sunt examinate în lucrările noastre [38, 39, 40].

Ținând cont de studiile recent apărute, precum și de cercetările actualmente în plină desfășurare, *o n o m a s i o l o g i a*, cu ramurile sale de bază – *m o t i v a ț i a* și *d e n o m i n a ț i a* – are o reală perspectivă să devină, mai cu seamă în cadrul centrelor academice și universitare, una dintre principalele direcții științifice de cercetare.

BIBLIOGRAFIE

1. Энциклопедия философских знаний. Санкт-Петербург, 1990.
2. Introducere în lingvistică. București, 1958.
3. Enciclopedia de filozofie și științe umane. București, 2005.
4. Ferdinand de Saussure. Cours de linguistique generale. Paris, 1916. Ediție utilizată: Cours de lingvistică generală, Polirom, 1998.
5. Cioranescu A. Diccionario Etimologico Rumano. Universidad de La Laguna, 1958.
6. Dicționar latin-român. București, 1962.
7. Scurt dicționar etimologic. Chișinău, 1978.
8. Dicționarul etimologic al limbii române. București, 2009.
9. Вопросы философии. Москва, 1952, вып. 3-4; 1953, вып. 2, 5, 6; 1955, вып. 3 (articole în serial).
10. Schaff A. Introducere în semantică. București: Editura Științifică, 1966.
11. Benveniste E. Nature du signe linguistique. In: Acta Linguistica, vol. I, Paris, 1939.
12. Iakobson R. Saggi di linguistica generale. Milano, 1966.
13. Karcevski S. J. Du Dualisme asymétrique du sygne linguistique, Prague, 1929.
14. Munteanu E. Introducere în lingvistică. Polirom, 2005.

Ilie Bogdesco. Erasmus von Rotterdam. Frontispiciu la cartea *Laudă prostiei*, 1979

15. Mihail Z., Osiac Maria. Lingvistica generală și practică. București, 2006.
16. Языковая номинация. Общие вопросы. Москва, 1977.
17. Языковая номинация. Вопросы наименований. Москва, 1977.
18. Блинова О. И. Явление мотивации слов. Лексикологический аспект. Учебное пособие. Томск, 1984.
19. Блинова О. И. Русская мотивология. Томск, 2004.
20. Блинова О. И. Мотивология и ее аспекты. Томск, 2007.
21. Голев Н. Д. Динамический аспект лексической мотивации. Томск, 1989.
22. Сологуб О.П. Типология принципов номинации (на материале русских народных названий птиц). Автореферат докт. диссерт. Томск, 1987.
23. Кубрякова Е.С. Части речи в ономаσιологическом освещении. Москва, 1978.
24. Способы номинации в современном русском языке. Москва, 1982.
25. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразование. Москва, 2010.
26. Coșeriu E. Semantica cognitivă și semantica structurală. În: Prelegeri și conferințe, Iași, 1994, p. 83-99.
27. Koch P. Lexical typology. Leipzig, 2010.
28. Evseev I. Derivarea semantică și derivarea morfematică. În: Analele Universității din Timișoara. Seria Științe Filologice, Timișoara, vol. XV, 1977, p. 123-128.
29. Coșulea E. Aspecte ale cercetării interdisciplinare în onomasiologie. În: Cercetări de lingvistică, Cluj-Napoca, 1978, nr. 1, p. 13-15.
30. Павел В. К. Лексическая номинация. Кишинев, 1983.
31. Pavel V. Cu privire la tipologia motivării unităților de nominație. Pe baza denumirilor populare. În: Limba și literatura moldovenească, Chișinău, 1966, nr. 1, p. 33-42.
32. Pavel V. Cercetări de onomasiologie, din perspectiva geografiei lingvistice. În: Fonetica și dialectologie, București, 1993, vol. XII, p. 133-141.
33. Pavel V. Motivarea lexicală. În: Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Serie nouă. Secțiunea III. Lingvistică. Iași, tom. XLIX-L, 2003-2004, p. 419-422.
34. Colțun Gh. Frazologia limbii române. Chișinău, 2000.
35. Popa Gh. Locuțiunile în sistemul unităților nominative ale limbii române. Chișinău, 2007.
36. Savin-Zgardan Angela. Probleme ale motivației unităților polilexicale stabile în limba română. Chișinău, 2011.
37. Savin Angela. Motivația unităților polilexicale stabile în limba română. Autoreferatul tezei de doctor habilitat în filologie. Chișinău, 2014.
38. Eremia A. Contribuții la studiul formării cuvintelor în limba română. Chișinău, 1979.
39. Eremia A. Nume de localități. Studiu de toponimie moldovenească. Chișinău, 1970.
40. Eremia A. Terminologia entopică: aspecte și procedee onomasiologice. În: Revistă de lingvistică și știință literară, Chișinău, 2004, nr. 1-3, p. 59-66.